

Martin ČAPSKÝ

„ale jak se vožení, hned mu tíže“ Naplňování pohlavních rolí v básnické skladbě Stesk na ženitbu Hynka z Poděbrad¹

Abstract: “But as Soon as He Is Married, He Deteriorates Immediately”. Fulfilling of the sex roles in the poetic composition “Complaint about the Marriage” by Hynek of Poděbrady

The present study analyzes the poem “Complaint about the Marriage” by Hynek of Poděbrady from the last third of the 15th century. The youngest son of Bohemian King George of Poděbrady introduced the composition, which strengthened the distinction to the less noble men by the means of culturally constructed differences, to the aristocratic audience. Using the attributes of carnival entertainment, the author drew on the experience of his peers – starting a family and assuming the role of a farmer, including the difficulties associated with this transitional phase.

Key words: the Late Middle Ages – literary work – chivalric court culture – Hynek of Poděbrady – “Complaint about the Marriage”

Složení manželských slibů bylo, přes všechny možné pozdně středověké varianty souběhů podmínek z oblasti světského i církevního práva, krokem ustavujícím rodinu a jako takové také námětem zkoumání historiků a badatelů příbuzných disciplín. V nedávno vydaném sborníku představili autoři přizvaní Martinem Nodlem a Pawłem Krasem některé z důležitých okruhů, na které se dosavadní výzkum zaměřil. Pozornost byla věnována snaze církve o podřízení sňatků církevnímu právu, manželství jako mocensko-dynastickému nástroji i kulturně podmíněné proměně vnímání manželské sexuality.² V jiných pracích se můžeme dočíst o majetkově-právních aspektech provázajících uzavření sňatku a také o často dlouhodobých sporech spojených s (ne)vyplácením slíbeného věna. V prostředí pozdně středověké šlechty býval vstup do manželství mezním

---

1 Vznik této studie byl umožněn díky výzkumu financovanému z projektu SGS_2017_008 - Podpora vědeckých a prezentačních aktivit studentů doktorského programu Historie a magisterského programu Kulturní dějiny: badatelské trendy a aktuální metody výzkumu novověku a současných dějin.

2 Viz Paweł KRAS – Martin NODL (edd.), *Manželství v pozdním středověku: Rituály a obyčeje*, Praha 2014 (= Colloquia mediaevalia Pragensia 14).

bodem vydělení části rodového majetku určeného k vytvoření dvora zajišťujícího potřeby mladého šlechtického páru. I zde přirozeně vstupovala do hry celá škála variant zahrnující rodové zvyklosti, podmínky daného panství a třeba i svatební smlouvy. Na tomto místě postrádá smysl pokoušet se o jejich podrobný výčet, už s ohledem na skutečnost, že srovnávací výzkum k ustavování druhogeneračních šlechtických domácností nebyl podniknut a jakékoliv úvahy na toto téma by se mohly změnit v podání série jednotlivostí. Vydělení části statků, byť nadále fungujících v rámci rodového dominia, s sebou přinášelo vedle správních změn také mezní situaci pro šlechtický pár spojenou s naplňováním příslušných pohlavních rolí. Od mladého šlechtice se očekávalo jednání v modelu otcovské autority transponované do více rovin sociální interakce. V daném případě můžeme hovořit přinejmenším o hlavě rodiny a dvora a také o vrchnostenské autoritě. V hierarchicky upořádaném modelu oboustranných povinností sehrával muž roli hlavy určující a kontrolující chování podřízených „úďů sociálního těla“.³

Výpovědi právních nebo i preskriptivních pramenů, kterým byla dosud věnována největší pozornost, nám však jen málo prozrazují o reflexi této změny ze strany jejich aktérů. Domnívám se, že jednou z literárních památek, která tematizuje tuto zkušenost ve šlechtickém prostředí, je skladba *Stesk na ženitbu* Hynka z Poděbrad.⁴ Nejmladší syn krále Jiřího z Poděbrad sice v básni buduje sociální distinkci mezi jejím hlavním hrdinou a předpokládaným dvorským publikem, využívá prvky komiky spojené s převrácením rolí, resp. s narušením řádu vlastního masopustního veselí, současně však do textu promítá zkušenost svých vrstevníků s převzetím otcovské autority.⁵ *Stesk na ženitbu* přitom dosud zůstává spíše v pozadí pozornosti, kterou literární historici věnují jiným Hynkovým básním, zejména *Májovému snu* a *Veršům o milovníku*.⁶ Stejně tak zůstávají

3 K metafoře těla při legitimizaci „přirozeného řádu“ na počátku raného novověku více Lucie STORCHOVÁ, *Vedení manželství a etika sebe samé(ho) v českých preskriptivních spisech 16. a 17. století*, in: Jana Ratajová – Lucie Storchová (ed.), *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření. Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009, s. 776–820, zejm. s. 787.

4 *Stesk na ženitbu* byl editován vícekrát. Ve své studii se budu opírat o edici Zdeňka TICHÁ (ed.), *Veršované skladby Neuburského sborníku*, Praha 1960, zde na s. 106–127. V Úvodu této edice také editorka shrnula starší úvahy o vazbách Hynkových literárních děl k německým milostným písním, ovlivněním italskými vzory a především k domácí literární tradici (s. 15–16).

5 Josef Macek se pokusil rozlišit tři základní typy urozenců na základě jejich postojů k novým hospodářským trendům pozdně středověkého období. Okruh Hynka z Poděbrad bychom v tomto kontextu mohli řadit k typu rytířské šlechty spojené s pohybem u dvora. Blíže Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích II. Šlechta*, Praha 1994, s. 210.

6 Tento přístup už uplatnila i Zdeňka TICHÁ, *Úvod*, in: Táž (ed.), *Veršované skladby*, s. 5–25 a později TÁŽ, *Úvod*, in: Táž (ed.), *Spisování slavného frejře*, Praha 1978, s. 5–10, kde se více věnuje osobě autora. Nejnovější zamyšlení nad Hynkovou tvorbou v kontextu vzdělanostního mecenátu olešnických (minsterberských) knížat představil Jaroslav MALICKI, *Poděbradové v dějinách jazyka a kultury*, in: Ondřej Felcman – Radek Fukala a kol., *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, s. 477–503, zvl. s. 495–503.

stranou úvahy o komunikační situaci provázející recepci tohoto díla. Už Josef Macek přitom ve svých poznámkách k literární tvorbě Hynka z Poděbrad upozornil na dva důležité momenty, které odpovídají obecnějším tezím o roli dvorské literatury, jak o ní hovoří z odlišných oborových pozic Joachim Bumke⁷ či Horst Wenzel.⁸ Josef Macek vyzdvihl nejmladšího ze synů krále Jiřího z Poděbrad jako prototypického představitele pozdně středověké rytířské kultury, která se vyznačovala obnoveným zájmem o rytířské turnaje, dvorskou reprezentaci i rytířský kult ženy pohybující se u Hynka v široké škále od adorace krásné (nebeské) paní až k otevřeným erotickým výpovědím. Okouzlení vypjatými formami rytířské dvorské kultury pěstovanými na budínském dvoře krále Matyáše Korvína prohloubila i Poděbradova návštěva Itálie. Z italského prostředí si Hynek přinesl zálibu v Boccacioových povídkách, z nichž některé přeložil do češtiny (pravděpodobně však z německých předloh) a dokonce se je pokusil i napodobit vlastním (nedokončeným) vyprávěním *Rozprávka o jedné pěkné paní, jménem Salomeny*. V pokusech o přesazení italských motivů do českého prostředí však, jak upozorňuje už Josef Macek, interpretačně posouvá své předlohy a pozitivní hrdiny pocházející původně z městského prostředí identifikuje jako šlechtice. Urozený původ, čest, zemské statky a dvorné chování je naopak upíráno postavám z řad měšťanů, jejichž snaha o proniknutí mezi šlechtu s sebou často přináší důsledek v podobě ženiny nevěry. V povídce o kupci a jeho ženě tak charakterizuje nerovnou manželskou dvojici coby bohatého kupce, který podle zvyku mnohých kupců hledá povýšení do rytířského stavu, jeho manželku pěknou, krásnou a ušlechtilou pocházející z rytířského rodu. Lásky k němu neměla, neboť byl pouhý (sic, pozn. M. Č.) kupec, napsal překladatel, který protentokrát ponechal děj povídky ve Florencii.⁹

V době latentního stavovského napětí jagellonského období získávaly podobné interpretační posuny vyšší ozvučnost, zvláště pokud budeme předpokládat (opět s Josefem Mackem), že řada pozdně středověkých textů rytířské-dvorské kultury nacházela nejen své čtenáře, ale díky zvyku hlasitého předčítání i okruhy posluchačů.¹⁰ V této komunikační praxi docházelo k živějšímu kontaktu mezi recipienty a literárním dílem, nemluvě už o situaci, kdy před publikum předstoupil sám autor. Joachim Bumke předkládá příklady

7 Joachim BUMKE, *Höfische Kultur. Literatur und Gesellschaft im hohen Mittelalter*, München 2005¹¹.

8 Horst WENZEL, *Hören und Sehen, Schrift und Bild. Kultur und Gedächtnis im Mittelalter*, München 1995.

9 K rozboru Hynkových postojů více J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 14–15. K recepci Boccacciova díla prostřednictvím německé předlohy Z. TICHÁ, *Úvod*, in: Táž (ed.), *Spisování slavného frejře*, s. 5–10. „*Jiná opět rozprávka o jednom kupci a o jeho ženě, urozené a velmi chytré, i o jejím milovníku a o příhodě jeho*“, tamtéž, s. 90–95.

10 Mimo jiné uvádí příklad předčítání *Trojánské kroniky* na hradě Petršpurku v roce 1475. Srov. J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 203–204.

vystoupení dvorských literátů, jejichž vyprávění bylo ožívováno přímou řečí, rétorickými otázkami a někdy i přímým dialogem s publikem.¹¹ Ke svým posluchačům se obrací i Hynek z Poděbrad. V básni *Veršové o milovníku* uvádí: „*Od toho chci nyní počítí. // Nestyšte sobě poslyšeti, // co se jest mne přihodilo // tehdáž, když jest v tom čase bylo.*“¹² I když se skladby tzv. Neuberského sborníku obsahujícího Hynkovy verše nezachovaly v úplnosti a z některých zbyly po vyřazených listech pouhá torza, i v básni *Stesk na ženitbu* použil urozený básník podobnou, byť s ohledem na publikum méně adresnou rétorickou strategii: „*O tom chci nětco pověděti, // jak jsem já mohl srozuměti, //...// Protož nechci se dotýkati žádného, // chcít počítí od sebe samého.*“¹³ Vazbu s posluchači upevňovalo i zdůrazňování, že autor sděluje svoji osobní zkušenost, nebo zprostředkovává příběh zprostředkovaný od jeho přímého aktéra.

Vezmeme-li do úvahy teze o pohrdavém postoji k neurozeným odrážejícím se mimo jiné i ve výše zmíněných překladech Boccacciových povídek, můžeme se na základě principu očekávání publika pokusit o užší vymezení recipientů Hynkových skladeb. Báseň *Stesk na ženitbu* líčí strasti majitele statku, který si chtěl zlepšit svoji majetkovou situaci uzavřením manželství. Po krátkém čase však zjišťuje, že náhradou za ztracenou svobodu získal především neutichající finanční starosti, ze kterých nemůže ani spát. Často zdůrazňovaná nouze jej za další bezesné noci vyhání do sadu, kde se setkává s „*krásnou paní*“, které si stěžuje na svoji bídu i na nedostatek autority projevované postojí služebnictva, čeledi i vlastní manželky, vyhrožující mu nevěrou. Cizí paní líčená v metaforách nebeské královny jej smiřuje s manželským stavem a on se s nově nabytou sebedůvěrou vrací zpět ke svým povinnostem: „*Jakž rozmluvách s tů pěknů paní, // tuť mě žalost opustila, // když mě svů řečí utěšila, // že se tomu doma podivili, // kteří mých nedostatkuov svědomi byli.*“ Hynek z Poděbrad se sice v básni vydává za aktéra a vypravěče, současně se však stylizuje do postavy mimo svůj rodový původ. „*Hrdinou*“ je nižší šlechtic, který se chce rovnat příslušníkům panského stavu a následovat je ve všech dvorských zábavách, aniž by mu na život mezi výše urozenými zbývaly finanční prostředky. Hynek z Poděbrad opakovaně zdůrazňuje, že dotyčný usiluje o nevídané překročení sociálního prahu. Činí tak z mladické nerozváženosti, ale také z pýchy: „*A byv mladý, dosti frejovný, // v útratách, v kratochvílech chtě být každému rovný, // ne jako na mě, zeměnína slušalo, // ale bylo pánuov málo, // bych se jim nechtěl vrovhati.*“¹⁴ A protože

11 J. BUMKE, *Höfische Kultur*, s. 706–707. Další příklady, tentokrát z českého prostředí i s příslušnými formulami obracejícími se k posluchačům, uvedl už Václav ČERNÝ, *Staročeská milostná lyrika a další studie ze staré české literatury*, Praha 1999², s. 111–112.

12 *Veršové o milovníku*, in: Z. Tichá (ed.) *Veršované skladby*, s. 75.

13 *Stesk na ženitbu*, s. 106.

14 Tamtéž.

se chce vyrovnat bohatým, zadluží se.¹⁵ Sňatek je pro něj východiskem z nouze, stejně tak jako rozhodnutí, že bude hospodařit. „*Zeměnin*“ určuje aktéra jako příslušníka nižší šlechty a Hynek z Poděbrad tuto stylizaci důsledně dodržuje. Hospodářství, které hrdina spravuje, charakterizuje jako venkovský dům nebo dvůr, ke kterému přiléhá zahrada přecházející v háj. Dům má děravou střechu a hospodář je v každodenním úzkém kontaktu se služebnictvem. Jestliže sídlo šlechtice postrádá atributy rezidenčního sídla vyšší šlechty, podobně prostě vypadá i příslušná domácnost. V básni jsou zmíněni čeledín, služky, pohůnek a ze služebnictva vcházejícího do úzkého kontaktu s rodinou ještě chůva – kojná. Chudá je i představená tabule. Mladý šlechtic si stýská, že postrádá peníze na nákup masa, sádla, soli, chleba, slaniny i másla. Rozpadají se mu pluchy i vozy. Ze všech stran se k němu natahují žádající ruce.¹⁶ Aktér příběhu zdaleka svým majetkem nedosahoval modelového panství, jemuž v komponované krajině vévodil hrad doplněný v podhradí rezidenčním městem a případně klášteřem s rodovou hrobkou, které bylo v pozdním středověku opakovaně napodobovaným rezidenčním vzorem.¹⁷ Publiku je představen jako venkovský šlechtic potrestaný za svoji pýchu, s níž se chtěl vyrovnat pánům: „*a nevěřím, než že mě čert omámil, // že mě k tomu tak stavu podmanil*“.¹⁸ Komické prvky posilují pocity sociální nadřazenosti publika vůči fiktivnímu narátorovi a jeho stále připomínané nuzotě. Ostatně komická byla už sebestylizace syna českého krále do prostého zemana, resp. do hospodáře vstávajícího před svítáním, aby podal instrukce čeledi.¹⁹

Hynek z Poděbrad byl přitom jediným synem Jiřího z Poděbrad z druhého manželství s Johanou z Rožmitálu a díky poměrně rychlému druhému sňatku českého zemského správce se svým datem narození (r. 1452) příliš věkově nevzdaloval svým starším nevlastním sourozencům. V roce 1458 byl Jiří z Poděbrad zvolen českým králem a už o dva roky později jmenoval své syny Viktorina, Jindřicha staršího a Jindřicha mladšího, pro kterého se postupně vžilo pojmenování Hynek, ochránci Loudovy univerzitní koleje. Můžeme předpokládat, že část výuky, na níž se podíleli mistr Václav z Chocně a Martin Rokycana, absolvovali mladí Poděbradové právě v jejích zdech. Jejich propojení s univerzitním prostředím bylo velmi silné. Doloženy jsou návštěvy univerzitních slavností a dokonce opakované vystrojení promočních hostin. Díky blízkosti akademickému prostředí se „*princové*“ nepochybně seznámili i s veselím provázejícím žákovské hry.

15 „*I počnu se já dlužiti dosti hustě // a utráceti příliš velmi tlustě, // že již nevěděch, kudy ven.*“ Tamtéž, s. 107.

16 Tamtéž, s. 109 a 118–119.

17 Velmi precizně se představě panství a jejímu naplňování věnoval v úvodních kapitolách své monografie Robert ŠIMŮNEK, *Reprezentace české středověké šlechty*, Praha 2013, s. 15–135.

18 *Stesk na ženitbu*, s. 115.

19 K teorii komiky a funkci při utváření postoje superiority více Vladimír BORECKÝ, *Teorie komiky*, Praha 2000, zvl. s. 143.

Uvažujeme-li o zdrojích komiky využitě později ve *Stesku na ženitbu*, neměli bychom opomíjet ani tyto maškarády spojené s převrácením rolí, jichž byl autor svědkem během svých juvenilních let. Synům Jiřího z Poděbrad se v Loudově koleji dostalo vynikajícího vzdělání. Jindřich starší už v mladém věku vzbuzoval zájem svými kurtoazními způsoby i vybranou německou konverzací. O Hynkově literární dráze již byla řeč.²⁰ V prosinci roku 1462 zužitkoval Jiří z Poděbrad své vazby na císaře a Fridrich III. povýšil Jindřicha a Hynka mezi říšská knížata (Viktorin obdržel říšské důstojenství už dříve) a potvrdil jim jejich tituly kladských hrabat a minsterberských knížat. O další tři roky později doznala titulatura všech tří bratrů rozšíření o titul opavských vévodů.²¹ Do jednání o sňatcích Poděbradových synů se promítaly politické plány jejich otce. Hynek se doslova pár týdnů před jeho smrtí oženil s dcerou saského kurfiřta Viléma Kateřinou a záhy se zapojil do jednání o nástupci na český trůn. Hynkovy další osudy se poté nesly ve znamení pohybu na dvorech obou zvolených českých králů, jak Vladislava Jagellonského, tak Matyáše Korvína. Cestu mu, stejně jako jeho bratrům, usnadnila konverze a opuštění strany podobojí. V uherských službách se účastnil delegace domlouvající v Neapoli sňatek uherského a českého krále s Beatrix a nenechal si ujít ani dvorské veselí při příležitosti svatby a královniny korunovace. Před královským palácem v Budíně se konaly rytířské hry a mezi zápolícími rytíři bývá zmiňováno i Hynkovo jméno. Vedle pohybu na Matyášově dvoře, který svým splendorem zastíňoval pražský protějšek, zastupoval Matyášovy zájmy i během jednání s Vladislavem Jagellonským vrcholícími tzv. Olomouckými dohodami.²² Hynek z Poděbrad však zastával i úřady v českém království a lámal dřevce také na turnajích v Čechách. Nebylo divu, že se proti němu objevilo obvinění z přípravy královraždy, a to dokonce na obou dvorech. V roce 1488 v zápase o dolnoslezské hlohovské knížectví zkrížili Poděbradové Korvínovy plány a navzdory mobilizaci (a následnému zadlužení) všech rodových zdrojů utrpěli těžkou porážku. Dočasně ztratili i všechny slezské statky a jen brzká Korvínova smrt zabránila, aby se z potupných mírových podmínek nestal definitivní stav.²³ Hynek ale svého někdejšího švagra dlouho nepřezil. Zemřel v roce

20 Spojení mladých Poděbradů s univerzitním prostředím nejnověji připomenul Martin ŠANDERA, *Jindřich starší z Minsterberka. Syn husitského krále. Velký hráč s nízkými kartami*, Praha 2016, zejm. s. 14–16, kde je shrnuta i starší literatura. K účasti na univerzitních slavnostech více Rudolf URBÁNEK, *Věk poděbradský. Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad. Léta 1460–1464*, Praha 1962, s. 251. Urbánek současně soudí, že „princové“ mohli se svými učiteli obývat přímo byt v řečené koleji. Tamtéž, s. 33.

21 Srov. M. ŠANDERA, *Jindřich starší z Minsterberka*, s. 23–24 a Pavel KOUŘIL – Dalibor PRIX – Martin WIHODA, *Hrady českého Slezska*, Brno – Opava 2000, s. 497.

22 K pobytu na uherském dvoře více Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král*, České Budějovice 2009, zejm. s. 325–326.

23 Nejnověji M. ŠANDERA, *Jindřich starší z Minsterberka*, s. 177–186. Osudy Hynka z Poděbrad jsou dosud zpracovány jen ve formě rozšířených hesel: *První prokletý básník*, in: Jaroslav Čechura – Milan Hlavačka – Jiří Mikulec: *Děti a levobočci českých králů*, Praha 1995, s. 82–85 a ve formě stručného

1492 v pouhých čtyřiceti letech a zanechal po sobě závěť, jejíž ustanovení napadla jeho vdova Kateřina Saská. Rytíř-literát se nenechával spoutávat dobovými konvencemi, což zvláště v pohusitských Čechách muselo vzbuzovat velkou pozornost, a hodlal zabezpečit svoji dlouholetou konkubínu Kateřinu ze Strážnice i své nemanželské potomky. Pověst sukničkáře, nebo jak mnohem lapidárněji vyjádřil Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, který jej nazval „*porušitelem panen*“, zůstala s Hynkovým jménem spojena až do dnešní doby. Mimo jiné i proto, že drží smutné prvenství mezi známými osobami nakaženými syfilidou. Současně však platilo, že se díky svému původu a zděděnému majetku pohyboval na tak vysoké úrovni společenské hierarchie, že si mohl dovolit nerespektovat konvenční modely chování i naplňování politických aktivit.²⁴

Vypjatá milostná lyrika, která je vlastní jiným jeho básnickým skladbám, zůstává ve *Stesku na ženitbu* upozaděna. Hynek z Poděbrad klade do úst jejího hrdiny konstatování, že mu vstup do manželství otevřel cestu k milostným kratochvílím, ale je jich už syt a nyní si na svůj stav stýská.²⁵ Na rozdíl od jiných skladeb, někdy až eroticky explicitních, zde zmínky o manželské sexualitě hrají odlišnou roli. Jsou opět ironickým prvkem využitým v konkrétním kontextu k pobavení publika. V úvahách o možných interpretacích Hynkovy skladby jsem opakovaně použil přídomek karnevalový. V básni určené urozeným posluchačům, distancujícím se od nižších sociálních vrstev, nenajdeme doklady groteskního realismu spojeného s tělesností, jak jej ve své analýze románu o rodině obrů charakterizoval Michail Bachtin.²⁶ Se svátky bláznů, karnevaly, masopustem, studentskou volbou biskupa, svátky osla či lodi bláznů však skladbu spojují některé jiné výrazové prostředky včetně neskrývané ironie, směšování vysokého a nízkého a parodie. Karnevalová kultura byla Hynkovi z Poděbrad natolik blízká, že ji použil jako časovou a dějovou kulisu pro svoji vlastní povídku o paní Salomeně. Její muž hrubých způsobů a skoupý na peníze se rozhodne uspořádat pro svoji paní znamenitého rodu, velmi pěknou, ctnostnou a ke každému milostivou, k obveselení na zámku masopust. „Zábava“ se však nakonec nekoná. U stolu se nesejde urozená sešlost a mladé paní dělá společnost „*Sekyl Jakub a proti ní z Prdele Tomáš*“. Také jiní hosté se prý více hodili na pohřeb než na slavnost. K obveselení pán „*zjednal bubeníka a pištce – nic jiného, [jako] když ve zlé vsi k stádu bubnují neb*

biogramu zpracovaného v rámci dynastického přehledu též Radek FUKALA, *Muž renesančního ducha?*, in: O. Felcman – R. Fukala a kol., *Poděbradové Poděbradové*, s. 99–106.

24 Hynek z Poděbrad bývá také uváděn jako první oběť syfilidy v českých zemích. K okolnostem revize závěti blíže M. ŠANDERA, *Jindřich starší z Minsterberka*, s. 195 a J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 14–15.

25 *Stesk na ženitbu*, s. 107.

26 Průkopnická práce, jejímž autorem byl Michail Michajlovič BACHTIN, *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*, Praha 2007, pojímala groteskní román *Gargantua a Pantagruel* jako okno k lidové kultuře.

*sviniem k jich jídlu!*²⁷ Mladá šlechtična z takto vyvedené oslavy upadla do těžké nemoci, ze které ji, na radu přítele, vyvede až porušení závazku manželské věrnosti.²⁸ Masopust – slavnost, na kterou se Hynkovými slovy jednou ročně těší chudí i bohatí, nebyla záležitostí pouze lidových vrstev. Podobně jako karnevalové veselí v západní Evropě pronikala celou společností, byť s ohledem na prostředí nabývala odlišných forem. Situování příběhu na „jeden vysoký zámek“ nám dovoluje pojmenovat některé základní atributy modelového masopustního veselí, jejichž nedodržení básník využíval pro vykreslení trpkého osudu ztrápené ženy. Bohatou hostinu měla doprovázet hudba, očekávaná byla účast (urozené) společnosti, muži vedli se ženami zábavnou konverzací. „*Naprv posadil se kýs čert najvýše,*“ psal Hynek z Poděbrad o smutné tabuli a i do této poznámky se promítalo statusové převrácení rolí vlastní masopustu.

Prvky karnevalové komiky pronikaly i do slavností doprovázejících rytířské turnaje, pokud se klání nekonala přímo v příslušných masopustních dnech. Stejnou součástí dvorské kultury pozdního středověku byl i tanec, stejně jako karetní hry a vyprávění historek. V této společnosti se Hynek z Poděbrad pohyboval s jistou bravurou a podobně, jako si získával slávu v kolbě, byl i básníkem, který dokázal vyměnit milostný za uštěpačný verš.²⁹ Josef Macek se ve snesených příkladech odvolává na italské dvory, které ovlivňovaly svým děním široký kulturní okruh včetně zemí střední Evropy, a doplňuje, že i v českém prostředí existovaly předem připravené seznamy témat pro konverzaci, stejně jako univerzální témata zahrnující lov či vztah k ženám.³⁰ Pro toto publikum skládal Hynek z Poděbrad své verše o ženitbě. Jeho skladby byly součástí dvorské literatury upevňující hodnotovou stupnici dvorského prostředí prostřednictvím utváření kulturní distance mezi výše urozenými a jejich okolím.³¹ Souboj zemana s hmotnou nouzí lze vnímat jako

27 Z. TICHÁ (ed.), *Spisování slavného frejře*, s. 115–116.

28 Hynek z Poděbrad v této povídce naplno vyjádřil svoji stavovskou nadřazenost. Pár sice bydlí na zámku, ale jeho držitel je líčen jako postava stojící mimo dvorskou kulturu. V závěru své povídky navíc přidává doporučení: „*A takovým mužóm, jako tento jest, o kterémž se tuto vypisuje, nic jim v umyslu jiného není nežli peníze chovati a nuzně živu býti a lakomství hleděti a skúpi býti. Mně se zdá i jiným, že by sobě měli taková lidé k tomu svému úmyslu potvorné sedlské raději ženy pojímati, jakož by na takové nuzné muže slušalo, aby s pokojem tak urozených a znamenitých, ušlechtilých, pěkných žen, ješto jim nesluší, ani jich hodni nejsú.*“ Tamtéž, s. 116.

29 Příznačné je v tomto směru rozhodnutí komorního soudu ve sporu mezi Hynkem z Poděbrad a Vojtkem z Orlé. Panovník rozhodl, že mají být ukončeny útoky z obou stran, opovídání a pálení mezi nimi i jejich služebníky. Zatímco tato část výroku měla obecný charakter, předcházel ji i zákaz, „*aby všechna hanienie s obú stranú buď ústně neb psaním neb skládáním písni, to všecko na obě strany aby pomínulo*“. Za tímto způsobem vedení útoku na protivníkovu čest můžeme hledat literární obratnost páně Hynkovu a také doklad existence komunikačních veřejností, o nichž bude řeč níže. Srov. *Archiv český IX*, ed. Josef Kalousek, Praha 1889, s. 502–503, č. 668.

30 J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 191–195 a Jacques HEERS, *Svátky bláznů a karnevaly*, Praha 2006, s. 139–184.

31 K úloze dvorské literatury H. WENZEL, *Hören und Sehen*, s. 16.

svého druhu parodii na rytířské romány, ve kterých hrdina klesá vyčerpáním po souboji s nepřítelem. I v tomto případě fiktivní vypravěč příběhu upadá do mdlob, ty ale záhy přecházejí v rthany spánek a ustavičné přemítání, jak se vyrovnat s chudobou a finančními požadavky okolí. Bídou a starostmi trápený mladý šlechtic údajně uvádá a ztrácí řeč. Zjevení krásné paní (nikdy přímo nepojmenované Panny Marie) dynamizuje děj, ale současně do něj vnáší další komické prvky. Nebeská královna zastupuje nedostupný ženský element rytířských románů, tvoří protipól vlastní zemanově ženě spojované s fyzickou láskou.³² Krásná paní se snaží hlavního hrdinu vyléčit (tzn. svými radami utěšit), aby byl připravený splnit své poslání – stát se mužem hospodářem ve všech konotacích tohoto významu. Její zjevení přitom není reakcí na pokorně pronášenou modlitbu, ale naopak na šlechticovo klení a rouhání. Zeman si opakovaně ulevuje výroky, že to čert ho navedl na ženění. Stýská si, že by mu bylo lépe v klášteře než v manželství. V komickém duchu líčí Hynek z Poděbrad příchod krásné paní: „*tak sebu i rukama položiv se pod stromem, // padl sem na nos. I poče se mi vtom zdáti, // jako by cos na mě počalo volati.*“³³ Spojování vysokého a nízkého vlastní karnevalové komice prostupuje celou sledovanou skladbou. Navzdory stálému klení a svalování viny na čertovské rady se zemanovi dostává útěchy. Když bude trpělivý, Bůh popřeje jeho hospodářství, bude mít pěkný statek plný dobytka i širé lány obilí. Tím zmizí i strasti spojené s manželstvím. Mládenec však tuto představu striktně odmítá. Posluchačům musela na mysli vytanout fraška o uzdraveném nemocném, který se hněval, že se po vykonání zázraku bude muset živit prací. Na příslib budoucí prosperity totiž hrdina básně odpovídá, že větší statek znamená jen víc námahy, lopotení a více starostí pro něho samotného: „*budu-li dobrý statek na zemi míti, // hned stokrát větší práci mám. // ... // A protož velikým statkem starosti neubude, // kde při chudobě jedna, tu jich deset bude.*“ A začne snášet výtky na adresu služebnictva. Čeleď se k zemanovi chová velmi familiárně a kupí své požadavky. Čeledíni chtějí nové nářadí a všechno řádně okované, pohůnek odmítá odejít na pole, dokud nedostane ostruhu, bič a novou košili. Služky se domáhají střevíců, sukna na košile (7 loket). Komickým prvkem jsou příklady narušení řádu společnosti fungující na hierarchickém principu i samy zemanovy stesky, které předkládá nebeské paní. Burleskní kolorit rozvráceného venkovského hospodářství dotvářejí neustálé hrozby odchodem, kterými čeleď doprovází své požadavky: „*Pane, zjednaj nám piva, ať žiezni nezemřeme, // chceš-li ať pryč neutečeme.*“ A na jiném místě pohůnek vyhrožuje: „*nezjednáš-li mi co třeba, puojdu pryč,*“ a služky se navzájem překřikují: „*Protož račiž mi košili kúpiti, // sic věru musím pryč ujíti. // ...*

32 Zeman musí chodit pozdě spát a brzo vstávat, aby mohl řídit hospodářství, ale jeho žena se jeho odpovědnosti diví: „*Já jí di(em): Ach, cos ty divná žena! // Toběť jest všecka jedna cena. // Leda já se s tebu vždy líbal // ty nedbáš, bych já zítra třeba žebral.*“ Viz *Stesk na ženitbu*, s. 107.

33 Tamtéž, s. 113.

// *A máš-li mi kúpiti, kúpiž dobrého, // nebo puojdu pryč a budu u jiného!*³⁴ Požadavky domácnosti násobí chůva – kojná, která se toulá s kolébkou po domě a dožaduje se všeho nejlepšího, aby neztratila mléko. I ona vyhrožuje odchodem, pokud jí neseženou vše, co žádá, nejlépe nově zakoupené ve městě.

Hynek z Poděbrad, jak už bylo řečeno, pracuje s obrazy narušení řádu. Dobrý poddaný je především poslušným poddaným, to je jeho část závazku v binární vazbě k vrchnosti. Čeď na zemanově statku ale vystupuje velmi sebevědomě při posuzování (ne)plnění hospodářova dílu smlouvy. Básník přitom nezpochybňuje oboustranné závazky jako takové. Zpupnost neurozených, kteří překračují svým jednáním hranice a vrší své požadavky, však představuje komický prvek, který je dalším dynamizujícím činitelem vyprávění, samostatnou scénou vypovídající o světě naruby, v němž je vrchnost pasivní a chasa naopak aktivní složkou děje. Binární opozice dobrá – špatná je vztažena i na zemanovu manželku. Dobrá žena je v manželství definována vztahem k manželovi. Jana Ratajová představila na základě preskriptivních spisů 16. a 17. století soubor vlastností, které byly u dobré manželky očekávány. Byla to především věrnost svému muži, čistota spojená s konzumací sexuality výhradně v manželském svazku a s dodržováním pravidel vztahujících se k obdobím povoleného pohlavního styku, poslušnost, zbožnost a také schopnost převzít svůj díl chodu domácnosti.³⁵ Pohlédneme-li na verše vložené do úst zemanově manželce, nebo na výpovědi manžela, uvidíme, že i v tomto případě je její chování představeno coby stojící v rozporu s Božím řádem. Zeman sám ráno vstává, aby zahájil pracovní den s čeledí, zatímco jeho žena ještě leží v posteli a dožaduje se projevů manželské lásky. Zemanka rozhodně není představena jako dobrá hospodyně, která by stála muži po boku (následovala jej v jeho strastech s finanční nouzí), ale svými požadavky porušuje i představy o poslušnosti. Hynek z Poděbrad vřazuje její apely za výhrůžky služebnictva a znovu vkládá do úst hrdiny klení o čertu, který jej namluvil k ženění. Zemanka se hádá se svým mužem: „*Tuť mě pak ta tepruov nadýmá, // a hněvivě se na mne nadýmá.*“ Svoji argumentací se opět ocitá za hranicí spojovanou s cudností: „*A ty mi nic nechceš kúpiti! // Co mám nahá jako lotr choditi // nemaje kusa šatu žádného, // že skoro nemám, čím přikrýt těla svého, // ani své hanby, ani prsy.*“ A na místo hrozby odchodem, ke které sahá čeď, vyhrožuje manželovi nevěrou. Pokud nekoupí on, najdou se jiní, a ona se jim odplatí, jak nejlépe bude umět.³⁶ A manžel, jak si stýská krásné paní, uniká před hádkami, raději prodá ze dvora poslední krávu, aby zachoval onen svatý stav,

34 Tamtéž, s. 120–121.

35 Jana RATAJOVÁ, *Manželství v české literatuře raného novověku*, in: J. Ratajová - L. Storchová (edd.), *Žena není příšera*, Praha 2009, s. 733–775. K očekávané roli ženy ve šlechtické domácnosti též Milena LENDEROVÁ a kol., *Žena v českých dějinách od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 278–279.

36 *Stesk na ženitbu*, s. 121.

kteřý je mu jejími ústy chválen. Koupí kočár, do něj koně jedné srsti, postroje a nechá na čas hospodářství ladem, aby ji zavezl na svatbu, kam si manželka přeje jet. Dopřává jí tanec a návštěvy posvícení, i kdyby měl část statku rozchvátit. V povídce o paní Salomeně i v předkladech Boccacciových povídek Hynek z Poděbrad využíval motivu ušlechtilé paní, která je nucena vdát se za neurozeného či dobrými způsoby neobdařeného manžela. Ve *Stesku na ženitbu* tento motiv pomíjí. Sňatek realizovaný s vidinou věna ponechává své aktéry mimo sociální sféru Hynkova publika. Stavovská distinkce udržovaná vůči zemanovi není narušována manželským svazkem s výše urozenou šlechticnou. Předestřený obraz manželství je líčen v karnevalovém duchu. Muž ovládaný línou ženou, vůči níž si nedokáže prosadit svoji autoritu: „*Nikdy nechce nic dělati, // vždycky ji čert učil heslovati.*“³⁷ Když žena otěhotní, muž objíždí sousedy a shání chůvu, zatímco žena využívá svého stavu ke znásobení svých požadavků.³⁸

Hynek z Poděbrad pojímá svého hrdinu jako postavu, která nesplňuje základní kvalifikaci pro své akceptování mužským světem, zvládnutí své domácnosti.³⁹ Zatímco podle přání manželky skáče podle svých slov nahoru a dolů,⁴⁰ zanedbává podle jejích rozmarů starost o spravovaný statek, nechává se smýkat i požadavky čeledi: „*Pakli mi hned nezaplátíš, // nebuduť dělati, to ty zvíeš, // nebo musím sobě šaty zjednatí, // abych měl v čem s děvečkami potancovati!*“⁴¹ Zeman tak nedostává konstruktům maskulinity uplatňovaným ve dvorském prostředí a ještě více se od něho vzdaluje.⁴² Neschopnost nastolit či obnovit řád, a to navzdory výrokům, že občas někoho kyjem zchladí,⁴³ se stává dalším prvkem, který prostřednictvím ironie upevňuje pocity nadřazenosti u Hynkova primárního publika – dvořanů. V terminologii mediálních studií bychom mohli předpokládaný okruh posluchačů naslouchajících přednesu Hynkovy skladby označit jako příležitostnou veřejnost. Bernd Thum, který představil koncept studia těchto dočasně ustavovaných veřejností, odvozoval jejich podobu od omezeného rejstříku a působení

37 Tamtéž, s. 123.

38 „*A když mi pak paní břichatá, // tuť na mě přijde opět nová psota: // a jáť jezdím všudy, chůvy ptaje // (dosti velikú práci o to maje), // nebo žena se nechce starati, // jedno vždycky bude stonati, // ... // a tuť rozličné strojí pláče, // jako pravá slepice kdáče: // „Ach nastojte, potratím, potratím, // ba, však mi těžko, že nevidím!“* Tamtéž.

39 K časové setrvačnosti ideálu muže spravujícího vlastní domácnost J. RATAJOVÁ, *Manželství*, s. 760 a Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Pater familias a jeho role v raně novověké rodině na základě normativních pramenů*, in: Radmila Švaříčková Slabáková a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*, Praha 2012, s. 152–166.

40 „*Již já pak zhóru nebo dolú skoč, // musím jí dobyti, když zasadí se oč*“. *Stesk na ženitbu*, s. 122.

41 Tamtéž, s. 119.

42 Dvůr jako příklad prostředí spojeného se svěbytným konstruktem maskulinity uvádí Michaela ANTONÍN MALANÍKOVÁ, *Maskulinita jako koncept mediévistického bádání*, in: R. Švaříčková Slabáková a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity*, s. 24–35.

43 *Stesk na ženitbu*, s. 111.

mediálních prostředků v předmoderní době, průniku společných zájmů a také od míry participace na moci. Trvání příležitostných veřejností záviselo na intenzitě zapojení přítomných a na druhu využitých komunikačních nástrojů.⁴⁴ Stejně tak jako mívalo zapojení přihlížejících do procesů trvalejší dopad pro vizualizaci a upevnění sociální stratifikace dané obce, získávala dvorská skladba navozením komunikační vazby mezi narátorem a publikem trvalejší účinek pro upevnění sdíleného hodnotového systému. Zábavná literatura byla recipována s ohledem na sociální skladbu publika a již zmiňované překladatelské zásahy Hynka z Poděbrad posouvající některé postavy z měšťanského do šlechtického prostředí dokládají, že urozený literát tvořil pro stavovsky vyhraněný okruh příjemců. Svým posluchačům se přibližoval nejen sdílenou distinkcí vůči neurozeným a využitím karnevalových prvků v básni *Stesk na ženitbu*, jakkoli může být dnes analýza zábavných prvků s ohledem na proměnu publika problematická, ale také tematizaci zkušenosti spojené se změnami rolí, kterými šlechtici v průběhu svého života procházeli.

Otakar Slanař navrhl postup studia pozdně středověké rytířské epiky založený na sledování proměny modelu fikčního světa. Harmonický fikční svět je nejprve narušen a jeho znejistění představuje zápletku románu. Úsilí akčních postav směřuje k rekonstituování fikčního světa. Jeho podoba už ale není totožná s původním vzorem, neboť do sebe přijímá nové prvky či funkce.⁴⁵ Starý svět, ke kterému se v myšlenkách upíná zeman ze *Stesku na ženitbu* a který měl neprozřetelně opustit, je světem svobodného mládence. Je to doba, v níž „vždy bydlí v utěšení“, v níž zažíval pocity „svobody“ a nečelil odpovědnosti: „Prvé sem záhe spat chođival // a na den velmi dlúho léhal.“⁴⁶ Podobně jako v rytířských románech však došlo k činu, který narušil harmonii. Hrdina se v tomto případě proviní pýchou a následuje trest v podobě dluhů, jež řeší svatbou. Nejistota spojená s převzetím starosti o panství a založením rodiny ale byla mezní životní zkušeností i pro řadu Hynkových posluchačů. Sňatkem se stali plnohodnotnými členy mužského společenství, ale statusová proměna s sebou přinášela skokový nárůst jejich zodpovědnosti. Průvodní znaky tohoto sociálního posunu Hynek spojil s postavou nižšího šlechtice a tím umožnil, aby si jeho posluchači udrželi od jeho problémů odstup. Ironie otevírá prostor pro smích. Editorka *Stesku na ženitbu* Zdeňka Tichá určila skladbu jako dialog mládence s „postavou neznámé krásky“ s předeslanou monologickou partií. Postava nebeské královny má však podle mého názoru ještě další smysl. Jejím uvedením na scénu je předurčen ideový obsah celé

44 Blíže Bernd THUM, *Öffentlichkeit und Kommunikation im Mittelalter. Zur Herstellung von Öffentlichkeit im Bezugsfeld elementaren Kommunikationsformen im 13. Jahrhundert*, in: Hedda Ragotzky – Horst Wenzel (edd.), *Höfische Repräsentation. Das Zeremonielle und die Zeichen*, Tübingen 1990, s. 65–87.

45 Otakar SLANAŘ, *Zábavná funkce v rytířské epice českého středověku. Na příkladu eposu Tandariáš a Floribella*, in: Dana Dvořáčková-Malá (ed.), *Všední a sváteční život na středověkých dvorech*, Praha 2009 (= *Mediaevalia historica Bohemica* 12 (Supplementum 3)), s. 533–544.

46 *Stesk na ženitbu*, s. 106–107.

skladby, je exklusivním prvkem příběhu personifikujícím (Božský) řád, jehož narušení a rekonstituování je vlastním obsahem básně. Zeman potýkající se se zastáváním role autority se dozvídá, že jeho boj s manželskou výzvou je současně bojem za spásu jeho duše: „Ač jest manželský stav nevděčný, // staneš-li v něm právě, budeš bezpečný, // neb ktož se v žádném stavu nezachová, // ten vždycky o svú duši hrá.“⁴⁷ Krásná paní svým zásahem obnovuje řád, smiřuje mladého šlechtice s manželstvím a on se s veselou duší vrací na statek. Tím je znovu připomenuto, že k narušení modelu fikčního světa dochází prostřednictvím sňatku. Permanentní tíživý kontakt se světem peněz, který můžeme vnímat jako odraz ekonomických proměn pohusitského období, stejně jako negativně vnímaná mobilita poddaných, tvoří pouze vnější sociálně-ekonomický rámec příběhu, ale nejsou podávány jako prvky iniciující rozpad fikčního světa. Děj není posouván jejich proměnou (vyplacením, vynucením poslušnosti) ale na rozdíl od hrdiny procházejícího katarzí zůstávají neměnnou kulisou.

Tematizace životních situací náležela mezi rozšířené náměty parodické literatury pozdně středověkého období. Jejich autoři využívali napětí mezi morálními pravidly a všední praxí. Důvěrná znalost nábožensky preskriptivních textů vlastní šlechticům, jež prošli socializací spojenou s osvojováním si rytířské dvorské kultury, zůstává dnešnímu čtenáři odepřena. Spolu s tím ztrácí na účinku i řada (předpokládaných) komických figur.⁴⁸ Vnější podobu s nábožensky vzdělávací literaturou přitom Hynek z Poděbrad využívá ke zdůraznění komického účinku své skladby. I když báseň končí zemanovým akceptováním manželských povinností, verše, které básník volí, nevyzdvihují manželství jako stav otevírající cestu ke spáse svým ukotvením v mravním životě, ale jako martyrium – úděl křesťana: „Protož každý znamenaj, jaké jest utěšenie, // když komu jeho žena k vuoli nenie. // Než komu se zdaří dobré oženienie, // slušíť děkovati božímu umučenie // a chvála Mariji, panně čistě, // napřed tobě, Pane Kriste, // neb jest všecko při tvé svatě vůli, // a tak se stane, jak ty chceš koli!“⁴⁹ Závěrečné vzývání Krista bylo pravděpodobně opět komickým prvkem, formulí, které urozené publikum důvěrně znalo z náboženské literatury, ale zařazenou v rozporu s jejím původním smyslem.

Možné interpretace *Stesku na ženitbu*, které jsem ve své studii představil, rozhodně nejsou jejich úplným výčtem. Pokud bychom zůstali jen u tezí stran sociálně-psychologické typologie šlechty jagellonského období, které představil Josef Macek, mohli bychom uvažovat i o rozporech mezi šlechticem rytířem a šlechticem hospodářem. Právě u synů krále Jiřího z Poděbrad, kteří pod tíhou dluhů postupně prodávají jedno panství za

47 Tamtéž, s. 125.

48 Nejednoznačnost Hynkovy skladby vedla i k jejímu pomínutí v přehledu, který připravil Eduard PETRŮ, *Zrcadlo skutečnosti. Kniha o středověké, renesanční a barokní parodii*, Praha 2002, s. 94–116.

49 *Stesk na ženitbu*, s. 126–127.

druhým a z jejichž nesolventnosti těží zástupci vyšší i nižší šlechty s odlišným vztahem k vrchnostenskému hospodaření, by se dal podobný vyhraněný postoj očekávat.⁵⁰ Pohled na literární tvorbu Hynka z Poděbrad současně ukazuje, jak zavádějící mohou být úvahy automaticky spojující tvorbu v národních jazycích s údajným vztahem k lidovému prostředí nebo měšťansky orientovanému humanismu. Nabízejí se i další interpretační směry, které pro tuto chvíli ponechávám stranou. S ohledem na komunikační situaci spojenou s dvorskými kláněmi literátů a recepci rytířské epiky si dovoluji konstatovat, že Hynek z Poděbrad představil svému aristokratickému publiku skladbu, která, podobně jako jeho další tvorba, posilovala distinkci vůči ne- či méně urozeným formou kulturně konstruovaných odlišností. S využitím atributů masopustní zábavy přitom tematizoval klíčovou zkušenost světa urozených – převzetí péče o vlastní dům (ve smyslu sociální instituce) a úskalí, která byla s utvářením nové autority spojena. Už sama skutečnost, že se skladba spolu s částí Hynkovy tvorby zachovala, nás upozorňuje, o jak složité mocensko-správní situaci vzhledem ke stabilitě šlechtického panství i k procesu získávání zkušeností jejich přímých aktérů pojednávala.

---

50 Viz Josef MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 210–211. K rozpadu rodinného majetku minsterberských knížat podrobněji M. ŠANDERA, *Jindřich starší z Minsterberka*, s. 233–245.

Summary

“But as Soon as He Is Married, He Deteriorates Immediately”.

Fulfilling of the sex roles in the poetic composition *Complaint about the Marriage* by Hynek of Poděbrady

In the present study, the poem from the last third of the 15th century, “Complaint about the Marriage” by Hynek of Poděbrady, is analyzed. The author of the poem, the youngest son of Bohemian King George of Poděbrady, received an excellent education. Hynek was renowned both as a writer and as a knight participating in a number of tournaments. He was associated with the courts of Vladislaus II Jagiellon and Matthias Corvinus. Probably through German translations, he became familiar with the work of Boccaccio and other authors. Besides preserved poems, known is especially “May Dream”, Hynek also composed occasional love and offensive verses, and one of his unfinished short stories survived, too.

In his compositions, he unambiguously sided with the aristocratic world, but he made fun of the world of the ignoble (especially burghers). The elements of the comic, perhaps even the carnival comic, were used by Hynek of Poděbrady in the “Complaint about the Marriage”, too. The main character is a poor yeoman, who does not manage the maintenance of his farm, faces financial lack,

disobedience of the serfs and threats of his wife’s infidelity. However, “a beautiful lady”, who reconciles the yeoman with the marital status, appears to him and he stops remembering the time before his marriage. This is only the basic storyline of the composition, though.

The uncertainty associated with the taking over the care for the manor and starting a family was a very significant life experience for a lot of Hynek’s aristocratic audience. Hynek mentions their fears of failing to fulfill the expected sex role, and simultaneously he skillfully keeps the audience distant from the main character of the story. In his poem, the noble writer used a number of literary procedures intimately known to the aristocrats. We can talk about chivalric epics, moralistic compositions, and masquerade entertainments. At the same time, the view on Hynek of Poděbrady’s literary work shows how misleading the considerations automatically linking works in national languages with a supposed relation to the folk environment or burgher-oriented humanism can be.